

บทที่ 3

แนวคิดทางทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

ทฤษฎีการบริโภคเป็นการศึกษาถึงมูลค่าการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยใดเป็นตัวกำหนด เช่น รายได้ ราคาสินค้า เป็นต้น ขณะที่เราไม่สามารถทราบได้ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อการบริโภคมากที่สุด และถ้าหากเราทราบว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลมากที่สุดจะทำให้สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการบริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ก่อนทศวรรษที่ 1930 นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกได้มุ่งความสนใจไปในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบริโภคและอัตราดอกเบี้ย มี John Maynard Keynes เป็นคนแรกที่ทำให้เห็นว่า การบริโภคผันแปรตามรายได้เป็นหลัก และการเพิ่มขึ้นของการบริโภคตามรายได้นั้น เพิ่มขึ้นในจำนวนที่น้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ แนวคิดของ J.M.Keynes ในเรื่องการบริโภคได้รับการขยายความเพิ่มเติมโดย นักเศรษฐศาสตร์รุ่นหลัง ๆ และได้เป็นที่รู้จักในนามของ สมมุติฐานรายได้สัมบูรณ์ (The Absolute Income Hypothesis) ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดของ J.M.Keynes ในปี ค.ศ. 1936 การพัฒนาทฤษฎีการบริโภคได้กระทำกันมาอย่างต่อเนื่อง และยังให้ความสำคัญกับรายได้ว่าเป็นตัวกำหนดการใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค ทฤษฎีการบริโภคที่สำคัญและได้รับการกล่าวถึงรองมาจากสมมุติฐานการบริโภคของ J.M.Keynes (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2537) ได้แก่ สมมุติฐานรายได้เปรียบเทียบ (The Relative Income Hypothesis) เสนอโดย Jame Duesenberry ในปี ค.ศ.1949 สมมุติฐานรายได้ถาวร (The Permanent Income Hypothesis) เสนอโดย Millton Fridman ในปี ค.ศ. 1957 และสมมุติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) เสนอโดย Albert Ando and Franco Modigliani ในปี ค.ศ. 1963

3.1.1 สมมุติฐานรายได้สัมบูรณ์ (Absolute income hypothesis)

สมมุติฐานรายได้สัมบูรณ์มีแนวคิดหลัก คือ ใช้รายได้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการบริโภคของภาคเอกชน ซึ่งผู้ที่ริเริ่มแนวคิดนี้คือ John Maynard Keynes และมีสมมุติฐาน (ชลัษพร อมรวัฒนา, 2539) ดังนี้

1. การบริโภคส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับระดับรายได้

2. เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้นแต่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าระดับรายได้ที่เพิ่ม นั่นคือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (Marginal propensity to consume : MPC) มีค่ามากกว่าศูนย์แต่น้อยกว่าหนึ่ง

3. ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (Average propensity to consume : APC) จะลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น

จากสมมติฐานดังกล่าวเขียนเป็นฟังก์ชันการบริโภค (รัตน สหายคณิต, 2537) ได้ดังนี้

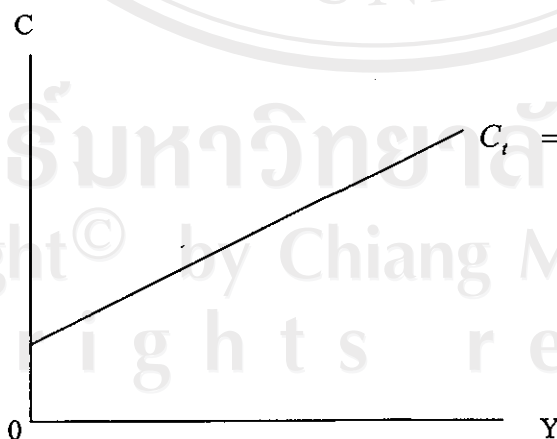
$$C_t = a + bY_t ; 0 < b < 1 \quad (3.1)$$

$$APC = \frac{C_t}{Y_t} = \frac{a}{Y_t} + b \quad (3.2)$$

$$MPC = \frac{\Delta C_t}{\Delta Y_t} = b \quad (3.3)$$

โดยที่ C_t = การบริโภคในเวลาที t
 Y_t = รายได้ประชาชาติที่หักภาษีแล้วในเวลาที t

แสดงให้เห็นว่า การบริโภคกับรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนกัน นั่นคือ $APC > MPC$ แม้ว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคลดลงแต่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะยังคงมากกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภคเสมอ ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์และฟังก์ชันการบริโภค

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมกรรมการบริโภค (C) จะขึ้นอยู่กับส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับรายได้ (a) และส่วนที่เป็นรายได้ (Y) เส้นลาดเอียงจากซ้ายไปขวา มีค่าความชันของเส้นเท่ากับ b เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการบริโภคจะเพิ่มขึ้น และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะลดลง โดยผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคสูง ในขณะที่ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคต่ำ

นอกจากนี้สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ยังได้รับความสนใจจากนักเศรษฐศาสตร์ในสมัยนั้นด้วย เหตุผล 2 ประการ (ชลัษฏ์พร อมรวัฒนา, 2539) คือ

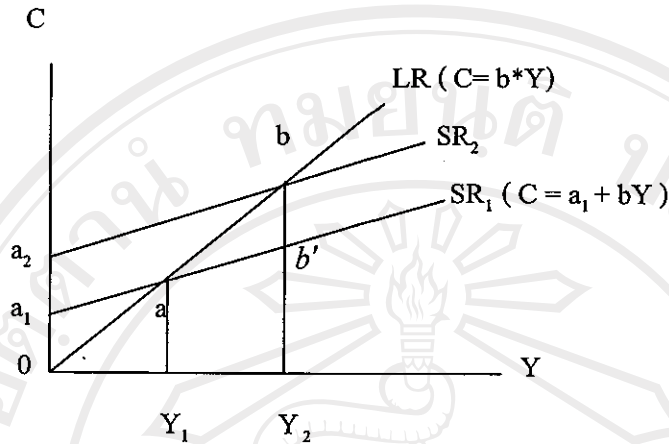
1. ทำให้ทราบถึงขนาดของการลงทุน การจัดซื้อของรัฐบาล และรายรับจากภาษี ณ ระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่ ได้ จากความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้

2. ในการทดสอบจากการสังเกต ทดลอง และศึกษาแบบประมาณในทางตัดขวาง (cross-sectional data) ผลการศึกษาเกือบทั้งหมดพบว่า การบริโภคมีความสัมพันธ์กับรายได้ตามสมมติฐานของ Keynes

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สมมติฐานของ Keynes ได้รับความนิยมน้อยลง เนื่องจากฟังก์ชันการบริโภคของ Keynes ไม่สามารถใช้พยากรณ์พฤติกรรมกรรมการบริโภคของภาคเอกชนได้ ผลการพยากรณ์ไม่ตรงกับความเป็นจริงในสมัยนั้น สาเหตุก็คือ นักเศรษฐศาสตร์คิดว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดลง การใช้จ่ายของรัฐบาลก็จะลดลง ทำให้เศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะตกต่ำและการบริโภคของครัวเรือนจะอยู่ในระดับต่ำ แต่ในความเป็นจริงแล้วระดับการบริโภคของผู้บริโภคกลับเพิ่มขึ้นมาก เพราะในช่วงที่เกิดสงคราม ผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายของรัฐบาล และผู้บริโภคได้เก็บรายได้เหล่านี้ไว้ในรูปของทรัพย์สินที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ เมื่อสงครามสิ้นสุดลงจึงนำมาใช้ในการบริโภค จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ทราบว่า ทรัพย์สินก็มีความสัมพันธ์ต่อระดับการบริโภคเช่นเดียวกับรายได้

ขณะเดียวกับ ในปี ค.ศ.1946 Simon Kuznets ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ของสหรัฐอเมริกาโดยใช้ช่วงเวลาที่ยาวกว่าการศึกษาของ Keynes ผลการศึกษาพบว่าฟังก์ชันการบริโภคมีลักษณะเป็นเส้นตรงที่ออกจากจุดกำเนิดคือ $C = b \cdot Y$ แตกต่างจากเส้นการบริโภคตามสมมติฐานของ Keynes โดยค่า b^* นี้มีค่าประมาณ 0.9 มากกว่าค่า b ของ Keynes ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6 และ 0.8 แสดงถึงเส้นการบริโภคที่ชันมากกว่าและปฏิเสธสมมติฐานของ Keynes ที่ว่า $APC > MPC$ โดย Kuznets พบว่า การบริโภคกับระดับรายได้มีความสัมพันธ์ที่เป็นสัดส่วนกัน นั่นคือ $APC = MPC (=b)$ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับการศึกษาของ Kuznets นักเศรษฐศาสตร์สำนัก Keynes จึงได้อธิบายว่าเส้นการบริโภคตามแนวคิดของ Kuznets เป็นเส้นการบริโภคในระยะยาว ส่วนเส้น

การบริโภคตามแนวคิดของ Keynes เป็นเส้นการบริโภคในระยะสั้นซึ่งในระยะยาวแล้วเส้นจะเลื่อนสูงขึ้นจนกลายเป็นฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นดังภาพที่ 3.2 (รัตนา สายคณิต, 2537)

ภาพที่ 3.2 เส้นการบริโภคระยะสั้นและระยะยาว

จากรูป กำหนดให้การบริโภคเดิมอยู่ที่จุด a บนเส้นการบริโภคระยะสั้น SR_1 และในระยะยาวเส้นการบริโภคเลื่อนสูงขึ้นไปเป็น SR_2 ทำให้เมื่อรายได้เพิ่มจาก Y_1 เป็น Y_2 การบริโภคจะไม่เพิ่มขึ้นไปอยู่ที่จุด b แต่จะเพิ่มไปอยู่ที่จุด b' แทน ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจึงไม่ลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นและ $APC = MPC$ นั่นคือในระยะยาวแล้วการบริโภคจะอยู่บนเส้นการบริโภคระยะยาว ส่วนสาเหตุที่ทำให้เส้นการบริโภคในระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นนี้มีหลายสาเหตุด้วยกัน (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2540) เช่น

1. เมื่อผู้บริโภคมีความร่ำรวยมากขึ้นจะทำให้มีการใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมในทุกระดับรายได้ ทำให้เส้นการบริโภคระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้น
2. ในระยะยาวมีการอพยพของประชาชนจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองเพิ่มมากขึ้น และเนื่องจากค่าครองชีพในเมืองสูงกว่าชนบท ทำให้รายจ่ายในการบริโภคสูงขึ้น
3. ในระยะยาวมีการพัฒนาทางด้านการผลิตและการตลาด ทำให้มีสินค้าอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น และผู้บริโภคถูกกระตุ้นให้บริโภคมากขึ้น
4. ในระยะยาวสัดส่วนของผู้สูงอายุมีมากขึ้น ทำให้ระดับการบริโภคสูงขึ้น

3.1.2 สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative income hypothesis)

สมมติฐานนี้เป็นผลงานของ Duesenberry ในปี ค.ศ. 1949 ได้พัฒนาสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบขึ้น โดยมีพื้นฐานอยู่ 2 ประการ (Peterson, 1974) คือ

1. การบริโภคของผู้บริโภคจะขึ้นอยู่กับกระแสรายได้อื่นๆ
2. การบริโภคมีความสัมพันธ์กับรายได้ในปัจจุบันและรายได้สูงสุดที่เคยได้รับ

ฟังก์ชันการบริโภคของสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบจะมีพื้นฐานมาจากฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว ส่วนฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นเป็นเพียงวัฏจักรการเคลื่อนไหว (cyclical movements) ของรายได้ (Edgmand, 1983) โดยเส้นการบริโภคในระยะสั้นจะตัดกับแกนตั้งและลาดเอียงจากซ้ายไปขวา มีความความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนระหว่างรายได้กับการบริโภคคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคลดลง แต่จะยังมีค่ามากกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค ส่วนในระยะยาวเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะคงที่ถ้าระดับของการกระจายรายได้ไม่เปลี่ยน (Perterson, 1974) เส้นการบริโภคจะออกจากจุดกำเนิด มีความสัมพันธ์ที่เป็นสัดส่วนกับรายได้ นอกจากนี้ Duesenberry ยังมีความเห็นว่าสัดส่วนของการออมต่อรายได้ (average propensity to save : APS) ขึ้นอยู่กับรายได้ในงวดปัจจุบันเปรียบเทียบกับระดับรายได้สูงสุดที่เคยได้รับมา (Y_0^p) สามารถเขียนเป็นสมการ (รัตนาศายคณิต, 2537) ได้ดังนี้

$$APS = \frac{S}{Y} = a_0 + a_1 \frac{Y}{Y_0^p} \quad (3.4)$$

$$\text{และจาก } APC + APS = 1 \quad (3.5)$$

$$\text{ดังนั้น } APC = \frac{C}{Y} = (1-a_0) - a_1 \frac{Y}{Y_0^p} \quad (3.6)$$

$$C = (1-a_0)Y - a_1 \frac{Y^2}{Y_0^p} \quad (3.7)$$

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta Y} = (1-a_0) - 2a_1 \frac{Y}{Y_0^p} \quad (3.8)$$

โดยที่ C = การบริโภค

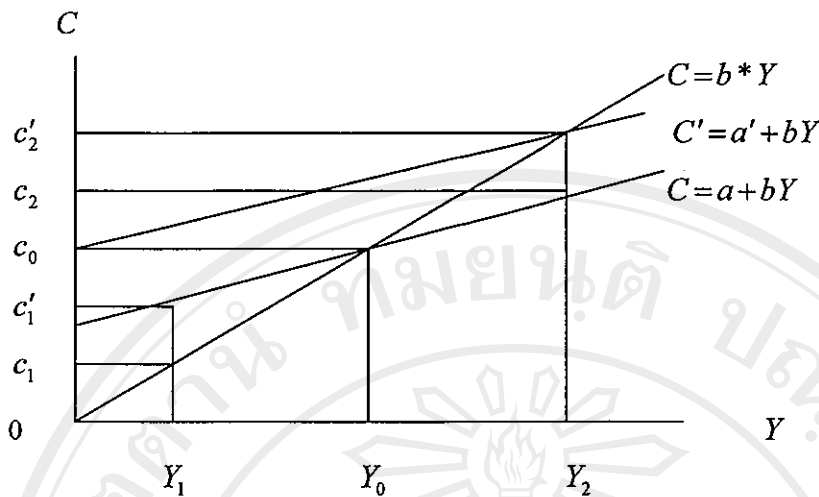
S = การออม

Y = รายได้ประชาชาติที่หักภาษีแล้ว

Y_0^p = รายได้ประชาชาติสูงสุดในอดีต

ซึ่งจากแนวคิดของ Duesenberry นี้ สามารถอธิบายพฤติกรรมมาการบริโภคได้ดังภาพที่ 3.3

(ชลัษฏพร อมรวัฒนา, 2539)

ภาพที่ 3.3 สมมติฐานรายได้โดยเปรียบเทียบและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปกำหนดให้เดิมผู้บริโภคมีรายได้เท่ากับ Y_0 การบริโภคอยู่ที่ระดับ C_0 ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นเป็น Y_2 การบริโภคจะไม่เพิ่มขึ้นไปเป็น C_2 แต่จะเพิ่มขึ้นไปถึงระดับ C'_2 เพราะผู้บริโภคมุ่งพยายามที่จะให้มีระดับการครองชีพที่สูงขึ้น แต่ถ้ารายได้ลดลงมาเป็น Y_1 การบริโภคของผู้บริโภคจะไม่ลดลงมาที่ C_1 แต่จะลดลงมาอยู่แค่เพียง C'_1 แทนเพื่อรักษาระดับการครองชีพให้ใกล้เคียงกับระดับเดิมมากที่สุด นั่นคือเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคจะเป็นไปตามเส้นการบริโภคในระยะยาว แต่ถ้ารายได้ลดลง พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคจะเป็นไปตามเส้นการบริโภคระยะสั้น

3.1.3 สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis)

สมมติฐานรายได้ถาวรถูกพัฒนาโดย Milton Friedman ในปี ค.ศ. 1957 มีแนวคิดที่ว่าผู้บริโภคจะเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดภายใต้รายได้ตลอดชีวิต ฟังก์ชันการบริโภคจะขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ตลอดชีวิต (ปราวณี ทินกร, 2529) คือ

$$C_t = f(PV_t) \quad (3.9)$$

โดยพื้นฐานของสมมติฐาน 3 ประการ (Edgmand, 1983) ดังนี้

1. รายได้ประกอบด้วย รายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) โดยรายได้ถาวรหมายความถึง รายได้ที่ครัวเรือนสามารถใช้บริโภคได้โดยไม่กระทบต่อ

ความมั่งคั่งของครัวเรือน จะขึ้นอยู่กับรายได้ในอนาคตไม่สามารถวัดค่าโดยตรงได้ ซึ่ง Friedman ได้หารายได้ถาวรจากค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของรายได้ในปัจจุบันและรายได้ในอดีต และให้รายได้ในปัจจุบันมีน้ำหนักมากกว่ารายได้ในอดีต ส่วนรายได้ชั่วคราวนั้นหมายถึง รายได้ที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ อาจมีค่าเป็นบวกหรือมีค่าเป็นลบก็ได้ หากรายได้ที่ได้รับจริงมีค่ามากกว่ารายได้ถาวร รายได้ชั่วคราวจะเป็นบวก และในทางตรงข้ามถ้ารายได้ที่ได้รับจริงมีค่าน้อยกว่ารายได้ถาวร รายได้ชั่วคราวจะเป็นลบ

การบริโภคประกอบด้วย การบริโภคถาวร (permanent consumption) และการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) โดยการบริโภคถาวรจะเป็นการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรส่วนการบริโภคชั่วคราวเป็นการบริโภคที่ไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้า อาจมีค่าเป็นบวกหากการบริโภคจริงมากกว่าการบริโภคชั่วคราว หรือมีค่าเป็นลบหากการบริโภคจริงน้อยกว่าการบริโภคชั่วคราว เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$Y \cong Y_p + Y_t \quad (3.10)$$

$$C = C_p + C_t \quad (3.11)$$

โดยที่	Y	=	รายได้
	Y_p	=	รายได้ถาวร
	Y_t	=	รายได้ชั่วคราว
	C	=	การบริโภค
	C_p	=	การบริโภคถาวร
	C_t	=	การบริโภคชั่วคราว

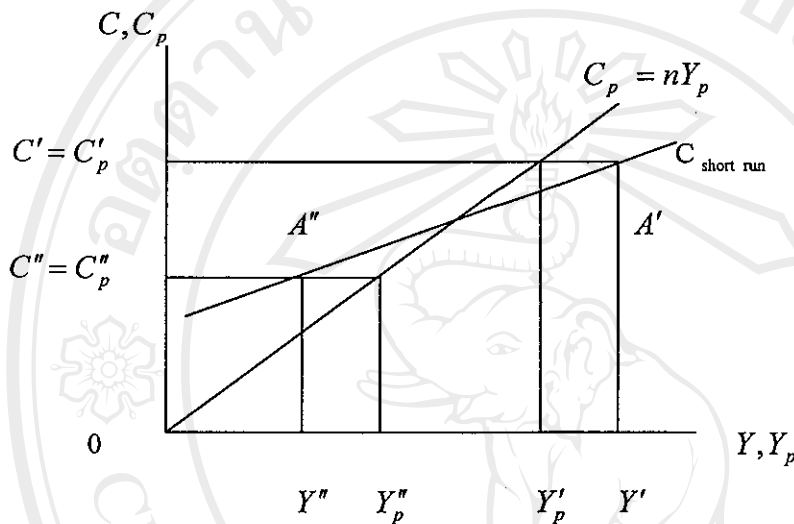
2. การบริโภคถาวรจะเป็นสัดส่วนคงที่ (n) ต่อรายได้ถาวร โดย n จะขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย รสนิยมของครัวเรือน และปัจจัยอื่นๆ (ชลิตพร อมรวัฒนา, 2539)

$$C_p = nY_p \quad ; \quad 0 < n < 1 \quad (3.12)$$

3. กำหนดให้ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคถาวรและการบริโภคชั่วคราว รวมถึงการไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว กรณีนี้จะแสดงว่าค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย

ของ Y , มีค่าเป็นศูนย์ นั่นคือ เมื่อ Y , มีค่าเป็นบวกครัวเรือนจะนำไปเก็บออมไว้ และเมื่อ Y , มีค่าเป็นลบครัวเรือนจะนำเงินออกมาใช้

จากพื้นฐานสมมติฐานรายได้ถาวรที่ว่า การบริโภคถาวรเท่ากับสัดส่วนของรายได้ถาวร แสดงว่าฟังก์ชันการบริโภคของ Friedman เป็นฟังก์ชันระยะยาว ส่วนฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นนั้น สามารถหาได้จากรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว ซึ่งอธิบายโดยภาพที่ 3.4 (Edgmand, 1983)

ภาพที่ 3.4 สมมติฐานรายได้ถาวรและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปถ้ำครัวเรือนมีรายได้ที่แท้จริงจริงมากกว่ารายได้ถาวร นั่นคือ $Y' > Y'_p$ โดยระยะระหว่าง Y' และ Y'_p ก็คือ Y'_c ซึ่งมีค่าเป็นบวกแล้ว การบริโภคจะเท่ากับ การบริโภค ณ ระดับของรายได้ Y'_p นั่นคือ การบริโภคจะอยู่ที่จุด A' ($C' = C'_p$) เพราะการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร ในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ที่แท้จริงมีค่าน้อยกว่ารายได้ถาวร แสดงว่ารายได้ชั่วคราวมีค่าติดลบ ครัวเรือนจะบริโภคที่จุด A'' ($C'' = C''_p$) และเมื่อลากเส้นเชื่อมระหว่างจุด A' และ A'' จะทำให้ได้เส้นการบริโภคระยะสั้นดังรูป ซึ่งในช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรืองครัวเรือนมักจะมีรายได้ที่แท้จริงจริงมากกว่ารายได้ถาวรหรือมีรายได้ชั่วคราวเป็นบวก

จากสมมติฐานรายได้ถาวรมีแนวคิดที่ว่า การบริโภคจะขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันและมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคต ดังนั้นสมการการบริโภคของฐานสมมติฐานรายได้ถาวรจะขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันและการบริโภคในตอนที่ผ่านมา ซึ่งสามารถหาได้จากการกำหนดให้ Y_p ขึ้นอยู่กับผลรวมของรายได้ที่เคยได้รับในอดีต (ปราณี ทินกร, 2529) ดังนี้

$$(Y_p)_t = \sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-i} \quad (3.13)$$

$$\text{ดังนั้น } C_t = n[Y_t + \lambda Y_{t-1} + \lambda^2 Y_{t-2} + \dots] \quad (3.14)$$

$$C_{t-1} = n[Y_{t-1} + \lambda Y_{t-2} + \lambda^2 Y_{t-3} + \dots] \quad (3.15)$$

$$\text{จะได้ว่า } C_t - \lambda C_{t-1} = nY_t \quad (3.16)$$

$$C_t = nY_t + \lambda C_{t-1} \quad (3.17)$$

นั่นคือการบริโภคในปัจจุบันขึ้นอยู่กับรายได้และการบริโภคในอดีต อย่างไรก็ตามสมมติฐานรายได้ถาวรนี้ยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ (Shapiro, 1974) คือ

1. การที่ Friedman กำหนดให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคของผู้บริโภคในทุกระดับรายได้มีค่าเท่ากัน ย่อมหมายถึงทุกครัวเรือนในทุกระดับรายได้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมเท่ากันด้วย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้บริโภคจะมีสัดส่วนระหว่างบริโภคและการออมต่างกัน ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีสัดส่วนการบริโภคสูงกว่ารายได้ทำให้มีสัดส่วนการอมน้อยกว่ารายได้ นั่นคือ มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคมากกว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูง และมีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการอมน้อยกว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูง

2. จากหลักที่ว่า รายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราวไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือก็คือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภคจากรายได้ชั่วคราวมีค่าเป็นศูนย์โดยเมื่อ Y_t มีค่าเป็นบวกครัวเรือนจะนำไปเก็บออมไว้ ไม่ตรงกับความเป็นจริงนักเพราะผู้บริโภคอาจนำไปใช้ในการบริโภคก็ได้ไม่จำเป็นต้องนำไปเก็บออม นั่นคือ รายได้ชั่วคราวก็มีความสัมพันธ์กับการบริโภคชั่วคราวด้วย

3.1.4 สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life cycle hypothesis)

สมมติฐานนี้เป็นผลงานของ Albert Ando and Franco Modigliani ในปี ค.ศ. 1963 ได้พัฒนาสมมติฐานวัฏจักรชีวิตขึ้น โดยมีแนวคิดที่ว่า ผู้บริโภคจะวางแผนการบริโภคและการออมของเขาในช่วงตลอดอายุขัย เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในตลอดช่วงชีวิตอายุขัยมีความสำคัญต่อการบริโภคและการออมของผู้บริโภค (Dornbusch and Fischer, 1987) และข้อจำกัดของสมมติฐานคือ ค่าปัจจุบันของการบริโภคทั้งหมดจะต้องไม่มากกว่าค่าปัจจุบันของรายได้ทั้งหมด ซึ่งอธิบายได้ดังภาพที่ 3.5 (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2540)

$$PV_0 = \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} \quad (3.19)$$

ถ้ากำหนดให้ในช่วงเวลาที่ 0 มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากการทำงานประกอบด้วย รายได้ในเวลานั้นและรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต ส่วนมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากสินทรัพย์กำหนดให้มีค่าเท่ากับสินทรัพย์ในเวลา 0 (สมมติให้ตลาดหลักทรัพย์เป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพ) จะได้

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} \quad (3.20)$$

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} = a_0 \quad (3.21)$$

แทนสมการ (3.20) และสมการ (3.21) ในสมการ (3.19) จะได้

$$PV_0 = Y_0^I + \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + a_0 \quad (3.22)$$

โดยที่ T	=	อายุขัยของผู้บริโภค
$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t}$	=	มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากการทำงานตลอดอายุขัย
$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t}$	=	มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากสินทรัพย์

และกำหนดให้ ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เกิดจากการทำงานในเวลา 0 เท่ากับมูลค่าปัจจุบันของ รายได้ที่คาดว่าจะได้รับในเวลาที่เหลือ และมีค่าเป็นทวิคูณของ Y_0^L นั่นคือ

$$\bar{Y}_0^e = \frac{1}{T-1} \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} \quad (3.23)$$

$$\bar{Y}_0^e = \beta Y_0^L \quad (3.24)$$

แทนค่า สมการ (3.23) และสมการ (3.24) ในสมการ (3.22) จะได้

$$PV_0 = Y_0^L + \beta(T-1)Y_0^L + a_0 \quad (3.25)$$

โดยที่ $\bar{Y}_0^e$ = ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เกิดจากการทำงานในเวลาที 0
 (T-1) = เวลาที่เหลือ

นำสมการ (3.25) ที่ได้แทนในสมการ (3.18) จะได้

$$C_0 = k[1 + \beta(T-1)]Y_0^L + ka_0 \quad (3.26)$$

$$APC = \frac{C_0}{Y_0} = k[1 + \beta(T-1)]\frac{Y_0^L}{Y_0} + \frac{ka_0}{Y_0} \quad (3.27)$$

สมการการบริโภคที่ได้นี้เป็นสมการการบริโภคระยะยาว เพราะเมื่อกำหนดให้มูลค่าของสินทรัพย์คงที่ การบริโภคจึงมีความสัมพันธ์กับรายได้ที่เกิดจากการทำงานเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ในระยะยาว เส้นการบริโภคระยะสั้นจะเลื่อนสูงขึ้นเพราะมูลค่าของสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ทำให้สัดส่วนสินทรัพย์ในรายได้ประชาชาติสุทธิมีค่าคงที่

อย่างไรก็ตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิตมีจุดอ่อนสำคัญที่ว่า ผู้บริโภคจะต้องทราบอายุขัยของตนเองและสามารถคาดคะเนรายได้ได้อย่างถูกต้อง

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปางก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตทางเศรษฐกิจ เน้นการวิเคราะห์เฉพาะการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปาง

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่ได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลตัดขวาง (Cross Sectional Data) โดยผู้ศึกษาได้เลือกข้อมูล ปี พ.ศ. 2539 และปี พ.ศ. 2541 ทำการศึกษาทั้งนี้เพื่อต้องการเปรียบเทียบถึงพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนจังหวัดลำปางก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไรและมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือน โดยมีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงครัวเรือนตัวอย่างในจังหวัดลำปาง ปี 2539 และ 2541

พื้นที่	ครัวเรือนตัวอย่าง (ครัวเรือน)	
	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2541
จังหวัดลำปาง	349	344

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2539 และ 2541)

นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทางเศรษฐกิจจาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานสถิติแห่งชาติเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาประกอบและสรุปเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือน (Structure Change) วิเคราะห์หาค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือน วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปาง ก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

3.2.3 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นข้อมูลระยะสั้นทฤษฎีการบริโภคที่เหมาะสมกับข้อมูลดังกล่าวคือทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สัมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) ดังนั้น ในงานศึกษานี้ได้เลือกทฤษฎีการบริโภคดังกล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถเขียนในรูปของสมการทางคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$C = f(Y, AGE, SIZE, COMMUN, TENURE, SEX, EDU)$$

จากความสัมพันธ์ข้างต้นสามารถเขียนรูปแบบจำลองสมการเส้นตรงการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดลำปาง ปี 2539 และปี 2541

1) สมการการบริโภคของครัวเรือนจังหวัดลำปาง

$$C_{LPit} = b_0 + b_1 Y_{LPit} + b_2 Age_{LPit} + b_3 Size_{LPit} + b_4 Commun_{LPit} + b_5 Tenure_{LPit} + b_6 Sex_{LPit} + b_7 Edu_{LPit}$$

2) สมการการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนจังหวัดลำปาง

$$C_{LPit} = b_0 + b_1 Y_{LPit} + b_2 Age_{LPit} + b_3 Size_{LPit} + b_4 Commun_{LPit} + b_5 Tenure_{LPit} + b_6 Sex_{LPit} + b_7 Edu_{LPit} + b_8 DUMMY_{LPit} + b_9 DUMMY * Y_{LPit}$$

โดยที่ C_{LPit} คือ ค่าใช้จ่ายในการบริโภคต่อเดือนในจังหวัดลำปางของครัวเรือนที่ i ในปี t

Y_{LPit} คือ รายได้ต่อเดือนในจังหวัดลำปางของครัวเรือนที่ i ในปี t

b_0 คือ ค่าคงที่

b_1 คือ ค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า

Age คือ ตัวแปรหุ่นแสดงอายุของหัวหน้าครัวเรือน (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือนน้อยกว่า 50 ปี นอกนั้นเป็น 0)

Size คือ ตัวแปรหุ่นแสดงขนาดของครัวเรือน (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อขนาดของจำนวนสมาชิกของครัวเรือนน้อยกว่า 4 คน นอกนั้นเป็น 0)

Commun คือ ตัวแปรหุ่นแสดงเขตที่อยู่อาศัย (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือนตั้งอยู่ในเขตเมือง นอกนั้นเป็น 0)

Tenure คือ ตัวแปรหุ่นแสดงสถานภาพการครอบครองทรัพย์สิน (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อครัวเรือนเป็นเจ้าของที่ดินและบ้าน นอกนั้นเป็น 0)

Sex คือ ตัวแปรหุ่นแสดงเพศของหัวหน้าครัวเรือน (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย นอกนั้นเป็น 0)

Edu คือ ตัวแปรหุ่นแสดงระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน (มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อสมาชิกในครัวเรือนมีการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป นอกนั้นเป็น 0)

LP	คือ จังหวัดลำปาง
i	คือ คราวเรือนที่ i
t	คือ ปีที่ทำการศึกษา (t=1 คือปี 2539 และ t=0 คือ 2541)
DUMMY	คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยกำหนดให้ $DUMMY = 1$ ในปี 2539 $DUMMY = 0$ ในปี 2541
DUMMY*Y	คือ ตัวแปรหุ่นของรายได้ที่มีการเปลี่ยนแปลง

จากสมการการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนจังหวัดลำปาง ค่า b_1 คือค่า MPC ของปี พ.ศ. 2541 และค่า $b_1 + b_9$ คือค่า MPC พ.ศ. 2539 เพราะฉะนั้น ค่า b_9 คือค่า MPC ที่เปลี่ยนแปลงจากปี พ.ศ. 2539 (ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ) มาเป็นปี พ.ศ. 2541 (หลังวิกฤตเศรษฐกิจ) ซึ่งเป็นการทดสอบว่า MPC ของจังหวัดลำปางระหว่างก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ (Structural Change Test)

ขณะเดียวกันจากสมการ 1 และ 2 ค่า b_0 คือค่า Autonomous Consumption ของปี พ.ศ. 2541 และค่า $b_0 + b_9$ คือค่า Autonomous Consumption ของปี พ.ศ. 2539 เพราะฉะนั้น ค่า b_9 คือค่า Autonomous Consumption ที่เปลี่ยนแปลงจากปี พ.ศ. 2539 (ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ) มาเป็นปี พ.ศ. 2541 (หลังวิกฤตเศรษฐกิจ)